

MATTI HÄGGSTRÖM:

Bakom fromhetsvallen

"Med styrkan av en vårstorm bryter det kristna politiska partiet fram", skrev en av Kristen Demokratisk Samlings, KDS:s, främsta tillskyndare, pastor Lewi Pethrus, när det nya partiet bildades i början av 1964. Uttalandet gav, eller ville åtminstone ge intryck av någonting oemotståndligt, framsprunget direkt ur svenska hjärtans djup och rentav inspirerat från högre ort. Vårstormen föranleddes av framför allt tre händelser: namninsamlingen för kristendomsämnet på grundskolan och i gymnasiet, debatten om den först stoppade, sedan frisläppta filmen 491, som byggde på Lars Görlings roman med samma namn, samt de 140 läkarnas skrivelse om det moraliska tillståndet i Sverige.

Men hur var det egentligen med stormstyrkan?

Det nya partiet mottogs med milt talat blandade känslor. Det är i och för sig föga förvånande. Det lär aldrig ha förekommit att etablerade politiker glatt sig åt nykomlingars intrång. En påtaglig effekt fick dock KDS omgående på riksdagsarbetet. Antalet medlemmar i den kristna riksdagsgruppen ökade våren 1964 från 89 till 107, något som knappast kan skrivas på slumpens konto. Men i valet samma år gick det sämre med mandattillskotten. Partiet fick 1,8 procent av väljarna och hamnade alltså på betryggande avstånd från fyraprocentströmmen.

Om detta och om hur det sedan gick har journalisten Allan Sandström skrivit en bok, "KDS, partiet bakom fromhetsvallen" (LT Pocket). Den är läsvänlig och tänkvärd och ger inte bara en intressant historik av KDS utan analyserar också varför partiet aldrig lyckats tränga in i rikspolitiken. Författaren betvivlar att det någonsin skall bli möjligt, och man är benägen att instämma; tåget har redan gått.

KDS fick genast betydande problem. Ett var att man aldrig kunde bredda rekryteringsbasen. De som anslöt sig och som rös-

tade på partiet var primärt lågkyrkliga och folk från pingströrelsen. Politiskt var KDS till att börja med, under Birger Ekstedts tid som partiledare, närmast att betrakta som kristligt konservativt. Efterhand gled makten över i ungdomsförbundets, KDU:s, händer, samtidigt som pingstdominansen förstärktes. Det manifesterades bla när Alf Svensson efterträdde Birger Ekstedt, som avled 1972. Den nya regimen innebar en utveckling i riktning mot ett kristet idéparti, som började förkunna en delvis ny livsstil. Det har bla lett till vidgat u-landsengagemang, kamp mot kärnkraft och aborter samt krav på vårdnadsersättning till småbarnsföräldrar. Men det hjälpte inte. Man var oförmögen att bli ett kristligt folkparti. Man gled åt vänster, men väljar- och sympatisörkåren förblev borgerlig i tänkande och attityd.

KDS drömde om att uppnå positionen som ett riksdagsparti, fritt svävande över eller mellan blockgränserna. Till skillnad från det äldre och framgångsrika Kristelig folkeparti i Norge – som för några år sedan to innehade statsministerposten – vägrade man att markera någon otvetydig ickesocialistisk status. Likaså bekände man inte färg i regeringsfrågan. Det har uppenbarligen varit en avgörande svaghet. Alf Svensson har klagat över "regimskifteshysterin". Men i den mån det går att tala om en sådan, är den då så svårförklarlig? Är det så underligt att de ickesocialistiska sympatisörerna helst av allt önskade att den mångåriga socialdemokratiska regeringen äntligen byttes ut? Till bilden hör ju att det emellanåt varit borgerlig majoritet i väljarkåren, men bla tvåkammarssystemet stod i vägen för maktväxlingen på 1950- och 1960-talen.

Kulmen nåddes i 1973 års val, då rösterna på KDS i praktiken förhindrade ett regeringsskifte. Det medförde att partiet led ett svidande valnederlag tre år senare. Och dilemmat är alltså olöst. Teorin att en tids

borgerligt styre skulle resultera i uppgång för KDS och minskat intresse för gränsdragningen mellan de politiska blocken har inte bekräftats. Våren 1979 pendlar KDS i SIFOMätningarna mellan 1 och 1,5 procent. Väljarna vill fortfarande inte ge partiet dess så hett eftertraktade vågmästarroll.

En annan svaghet för KDS har varit ekonomin. Allan Sandström påpekar paradoxen att det viktigaste skälet till att partiet fortsatte efter valmotgången 1964 var – skulderna. Det hade givetvis sett besynnerligt ut om ett kristet parti inte gjort rätt för sig. Förvärvet av Karlshamns Allehanda i mitten på 1970-talet gjorde inte finanserna bättre. Ledningen för tidningen befann sig mestadels på annan ort och dess ingripanden

gällde ofta perifera ting som att porrfilmannonser skulle förbjudas. Ett ytterligare problem i begynnelsen var försök från ett antal förpuppade nazister att pröva sin lycka i partiet. Det tog viss tid innan de elementen avlägsnats.

"Kvar blev de renhjärtade", konstaterade KDS:s eminente partisekreterare Bertil Carlsson efter 1964 års val. Det blev de, men några nya har knappast tillkommit. Lewi Pethrus själv tappade mot slutet av sitt liv tron på KDS som politisk kraft. Den styrka av en vårstorm han åkallade för femton år sedan har – i den mån den över huvud taget existerade – mojnats till stiltje. De renhjärtade i all ära, men med bara dem i bagaget räcker det inte ens att vara råstark i anden.